

EOS Karjalainen Eero(TEM),
Korteniemi Juho(TEM), Mäkipää
Leena(TEM), Pahkala
Tatu(TEM), Pohjolainen
Jyrki(TEM)

22.04.2020

Viite

Asia

Energiaministereiden epävirallinen videokokous 28.4.2020; tilannekatsaus

Neuvoston puheenjohtajavaltio Kroatia on kutsunut EU-jäsenvaltioiden energiaministerit 28.4.2020 järjestettävään epäviralliseen videokokoukseen. Kokouksen pääaiheessa energiaministerit keskustelevat koronavirusepidemian vaikutuksista energiasektorilla. Aiheesta käydään politiikkakeskustelu valmiustoimien ja talouden toipumisen näkökulmista.

Energiaministerien videokokouksessa Suomea edustaa valtiosihteeri Kimmo Tiilikainen. Kokouksen pääaiheena on koronaviruspandemian vaikutukset energiasektorilla. Aiheesta käydään politiikkakeskustelu puheenjohtajamaa Kroatian tausta-asiakirjan pohjalta. Teemaa lähestytään huoltovarmuuden ja valmiuden vahvistamisen sekä toisaalta akuutista kriisistä elpymisen näkökulmista. COVID-19-keskustelun jälkeen komissio antaa ministereille katsauksen kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien sekä pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategioiden tilanteesta.

Energiasektorin valmiustilanne ja toimenpiteet sen vahvistamiseksi

Kroatian tausta-asiakirja peräänkuuluttaa jäsenvaltioiden välistä solidaarisuutta huoltovarmuuden takaamisessa. Solidaarisuudella puheenjohtaja tarkoittaa mahdollisen energiahätätilan lisäksi jäsenvaltioiden yhteistyötä ja keskinäistä avunantoa kriisien ehkäisemiseksi. Puheenjohtajan mukaan nyt on aika pohtia valmiustoimenpiteitä erilaisia skenaarioita varten. Esimerkkinä kuvataan tilanne, jossa pitkittyneet tai toistuvat rajoittamistoimenpideaallot aiheuttavat häiriöitä energia-alan työntekijöiden liikkuvuuteen tai toimitusketjuihin.

Puheenjohtajan keskustelukysymyksissä ministereiltä pyydetään arviota tämänhetkisestä tilanteesta ja toteutetuista toimista. Toisaalta tausta-asiakirjassa kysytään, millaisia toimia olisi jatkossa tehtävä, jotta varautuminen olisi tehokasta esimerkiksi alueellisen yhteistyön tasolla.

Suomessa tautitilanne on tartuntamäärien ja sairaanhoitokapasiteetin käyttöasteen näkökulmasta kansainvälisesti arvioiden varsin hyvä. Kuitenkin on jo nyt havaittavissa, että kansalaisten henkinen kriisinkestävyys on koetuksella. Kansallisen riskiarvion mukaan energiasektorin toimivuus on henkisen kriisinkestävyyden kannalta keskeistä. Tämänkin takia energiasektorin toimivuus on varmistettava. Olennaisinta on luonnollisesti koko yhteiskunnan kannalta keskeisten toimintojen kuten lämmityksen, viestinnän ja liikenteen turvaaminen.

Suomessa energia-alalla suurimpana epidemiaan liittyvänä huolena koetaan yritysten avainhenkilöiden samanaikaisten sairastumisten tai karanteeniin joutumisten riski. Tartunnat esimerkiksi voimalaitoksen valvomohenkilökunnan keskuudessa voivat pahimmillaan aiheuttaa koko laitoksen sähköntuotannon keskeytyksen. Tartuntaa voidaan parhaiten torjua yritysten omin toimin: vuorojen huolellisella suunnittelulla, valvomoiden fyysisellä eriyttämisellä ja tehostetulla hygienialla sekä mahdollisuuksien mukaan koronatestejä tekemällä. Kriisin pitkittyessä myös erilaiset riskikombinaatiot tulee huomioida. Esimerkiksi Pohjois-Suomessa pahimmat tulvat voivat osua samaan aikaan koronahuipun kanssa.

Suojavarustuksen ja käsidesin puute ovat uhka energiasektorin yritysten toimintaedellytyksille. Näiden tuotteiden saatavuus EU-alueella on turvattava. Koronatestauksen lisäämisellä olisi merkittävä vaikutus energiasektorin toimintakyvyn turvaamiselle.

Suuret tuotantolaitokset tarvitsevat osaavaa ulkomaista työvoimaa esimerkiksi vuosihuoltojen yhteydessä, ja myös pienemmät alan toimijat ovat osin riippuvaisia ulkomaisesta työvoimasta erityisosaamista vaativissa tehtävissä. Tämän työvoiman saatavuus energiasektorilla on pyrittävä turvaamaan myös poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Huolenaiheena energia-alan yrityksissä on myös varaosien ja muiden tärkeiden komponenttien saatavuus. Nämä usein pitkät toimitusketjut olisi tunnistettava EU-tasolla ja kohdistettava toimenpiteitä siihen, että koko toimitusketju palaisi normaalitilaan mahdollisimman nopeasti.

Pandemiariski tulisi huomioida paremmin yritysten varautumisessa. Suomessa on aloitettu hanke, jonka tarkoituksena on energiasektorin huoltovarmuuslainsäädännön uudistaminen. Sähkö- ja kaasuverkkoyhtiöt sekä kaukolämpöyhtiöt veloitetaan jo nyt tekemään valmiussuunnittelua. Olisi toivottavaa, että vastaavaa pohdintaa tehtäisiin myös muissa jäsenvaltioissa ja mahdollisesti EU:n tasolla.

Energiasektori tukemassa EU:n nopeaa ja tehokasta toipumista

Puheenjohtajan tausta-asiakirja tunnistaa likviditeetti- ja investointitukien ohessa kolmenlaisia aloitteita, joita voitaisiin harkita välittömän ja keskipitkän aikavälin toipumista edistäviksi toimenpiteiksi: 1. peruskorjausaalto (Renovation Wave), 2. uusiutuvan energian projektit ja välttämätön infrastruktuuri sekä 3. oikeudenmukaisen siirtymän mekanismi (Just Transition Mechanism). Tausta-aineistossa kysytään, miten edellä mainitut aloitteet voisivat kontribuoida EU-alueen nopeaan ja tehokkaaseen elpymiseen. Lisäksi kysytään, mitä muita elpymistä tukevia toimia tulisi toteuttaa niin EU:n kuin kansallisilla/alueellisilla tasoilla, jotta toipuminen olisi ripeää ja tehokasta.

Koronaviruksen aiheuttama kriisi on aiheuttanut kysynnän romahduksen monilla talouden sektoreilla vähentäen samalla energiantarvetta ja madaltaen energiahintoja. Kriisin aikaan jäsenvaltioiden energiajärjestelmät ja EU:n sähkö- ja kaasuverkot ovat toimineet pääosin normaalisti varmistaen mm. terveydenhuollon ja yhteiskunnalle välttämättömien toimialojen toimintaedellytykset. Hyvin toimivat EU:n ja kansainväliset energiamarkkinat sekä EU:n energiaunioni vahvistavat Euroopan talouden mahdollisuuksia toipua kriisistä.

Kriisi on heikentänyt yritystoiminnan näkymiä ja lisännyt riskejä lähes kaikilla talouden aloilla. Markkinaehtoisen rahoituksen saatavuus on heikentynyt erityisesti kriisistä pahiten kärsivillä sektoreilla. Luotettavan energia-alan toimintaympäristön turvaaminen on tärkeää sekä huoltovarmuuden että talouden elpymisen kannalta. Toimitusvarma, kustannustehokas ja vähäpäästöinen energiajärjestelmä on taloudelle erittäin tärkeä tilanteessa, jossa talouden riskit ovat korkeat. Energiatuotteiden markkinaehtoisesti alhaiset hinnat vähentävät kuluttajien ja elinkeinoelämän kustannuksia auttaen koko talouden selviytymistä.

Energiaunionin jatkokehityksen tulee perustua tasapainoon. EU:n energiasisämarkkinoiden toimintaa tulee edistää ja soveltuvissa asioissa syventää myös tulevaisuudessa. Samalla on tärkeää tunnustaa huoltovarmuuden tärkeys ja sen osittain paikalliset, kansalliset ja alueelliset toteutustavat. Energiasisämarkkinoiden aktiivinen kehittäminen verkkoinvestointien avulla on keskeinen tapa tehostaa markkinoita, parantaa toimitus- ja huoltovarmuutta sekä edistää uusiutuvan energian kasvavaa käyttöä.

Kaikkia energia-alan lainsäädäntö- ja toimintaympäristömuutoksia tulisi harkita huolellisesti kriisitilanteessa, jossa yritysten toimintaympäristö on ennestään voimakkaassa muutoksessa. Niin kriisin aikana kuin sen jälkeenkin toimintaympäristöä tulee uudistaa vain huolellisen vaikutusarvioinnin jälkeen, jotta taloudelle negatiiviset vaikutukset voidaan välttää. Esimerkiksi EU:n energia-alan sektori-integraatiota edistävä strategia voisi edistää energiamarkkinoiden systeemistä kehittämistä tavalla, joka edistää energajärjestelmän toimitusvarmuutta ja kustannustehokkuutta sekä ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Taloutta elvyttävät julkiset investoinnit tulee mahdollisuuksien mukaan suunnata energajärjestelmää ja teollisuutta kilpailukykyä pitkäjänteisesti kehittäviin hankkeisiin, jotka mahdollistavat kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden saavuttamisen. EU tarvitsee jatkossakin kaikkia käytettävissä olevia vähähiilisiä ratkaisuja kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Rahoituksen osalta on tärkeää varmistaa teollisuuden ja energiasektorin kyky hyödyntää erilaisia innovatiivisia vähähiilisiä ratkaisuja myös haastavassa markkinatilanteessa.

Kriisit johtavat tyypillisesti talouden osittaiseen uudistumiseen ja uusien liiketoimintamallien syntymiseen ja käyttöönottoon. EU:n tulee investoida energia-alan tutkimukseen ja innovaatioihin. Näitä voivat olla esimerkiksi ns. Power-to-X-ratkaisut, energianvarastointi, digitaaliset energiaratkaisut sekä kiertotalous.

Energiatehokkuuden lisääminen tulisi sisällyttää rakennusten peruskorjaamista laajemmin toipumissuunnitelmaan. Peruskorjaukset ovat monissa tilanteissa hyvä, työvoimavaltainen keino kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi ja talouden elvyttämiseksi. Toisaalta osassa jäsenvaltioita rakennusten energiatehokkuus on pääsääntöisesti tasolla, jolla on myös parempia keinoja tukea toipumista. Esimerkiksi teollisuuden hukkalämmön hyödyntäminen on tehokas keino energiatehokkuuden edistämiseksi ja kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi. Pienet ja keskisuuret yritykset tarvitsevat helppokäyttöisiä keinoja oman energiankäyttönsä seuraamiseksi ja parantamiseksi. Energiatehokkuusinvestoinnit ja käytön hallinta on mahdollista toteuttaa myös ulkoisina ostopalveluina, mistä onkin olemassa onnistuneita esimerkkejä.

Muut asiat

Muissa asioissa komissio esittelee tilannekatsauksen liittyen kansallisiin energia- ja ilmastosuunnitelmiin sekä pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategioihin.

LIITTEET

Asiasanat	energia, energian toimitusvarmuus, koronavirukset, sähkön sisämarkkinat
Hoitaa	STM, TEM, UM
Tiedoksi	ALR, EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, PLM, SM, VM, VNK, VTV, YM